

V Praze dne 8. listopadu 2024
Č. j. MPSV-2024/240577-233

Metodická informace k úpravě poměrů dětí, které byly rozhodnutím soudu umístěny do dětského domova pro děti do 3 let věku

(společná metodická informace Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva spravedlnosti a Ministerstva zdravotnictví)

- I. Na základě novelizace zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, která je s účinností **od 1. 1. 2025** provedena zákonem č. 242/2024 Sb.¹, se v plném rozsahu a bez náhrady **ruší dosavadní úprava dětského domova pro děti do 3 let věku** v části čtvrté, hlavě II zákona o zdravotních službách – „Zdravotní služby a zaopatření poskytované v dětských domovech pro děti do 3 let věku“ (§ 43, § 44).
- II. Novelizační zákon č. 242/2024 Sb. neupravuje v části páté **žádné přechodné období nebo přechodné ustanovení**, které by se týkalo poskytování zdravotních služeb a zaopatření dětem, které byly do dětského domova pro děti do 3 let věku (dále jen „DD3“) umístěny před účinností tohoto zákona, tj. před 1. 1. 2025.
- III. Podle dosud platné úpravy § 43 zákona o zdravotních službách, účinné do 31. 12. 2024, jsou v DD3 poskytovány **zdravotní služby a zaopatření** dětem zpravidla do 3 let věku, jejichž zdravotní stav vyžaduje poskytování **zdravotní péče ve formě lůžkové péče** a které nemohou vyrůstat v rodinném prostředí, zejména dětem týraným, zanedbávaným, zneužívaným anebo dětem zdravotně postiženým. Zaopatřením se rozumí stravování, ubytování, ošacení a výchovná činnost.
- IV. S ohledem na skutečnost, že zaopatření poskytované dětem v DD3 zahrnuje rovněž výchovnou činnost, se nyní v DD3 (byť to zákon nikde výslovně nestanoví) vykonávají rovněž rozhodnutí soudu o úpravě poměrů dítěte, a to sice
 - a) **usnesení soudu o předběžné úpravě poměrů dítěte** podle § 452 a násl. zákona o zvláštních řízeních soudních, ve spojení s § 924 občanského zákoníku (dále jen „předběžné opatření podle § 452 z.ř.s.“);

¹ Část pátá zákona č. 242/2024 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

- b) **rozsudek soudu o výchovném opatření** podle § 13a odst. 1 písm. b) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen „zákon č. 359/1999 Sb.“);
- c) **rozsudek soudu o nařízení ústavní výchovy dítěte** podle § 971 a násl. občanského zákoníku).

V.

Vzhledem k úplnému ukončení činnosti DD3 jako zvláštního druhu zdravotnického zařízení k 31. 12. 2024 a vzhledem k absenci úpravy jakéhokoliv přechodného ustanovení (viz bod II.) platí, že **od 1. 1. 2025 nelze v režimu dosavadního DD3 vykonávat ani žádné z dříve vydaných rozhodnutí soudu o úpravě poměrů dítěte**, která jsou uvedena v bodě IV. pod písmeny a) až c). Nemožnost dalšího výkonu soudních rozhodnutí v režimu DD3 však zároveň neznamená, že by tato rozhodnutí automaticky zanikala nebo pozbývala právní účinky.

- VI. Naprostá většina dosavadních DD3 však neukončuje svou činnosti k 31. 12. 2024 beze zbytku. Provozovateli dosavadních DD3 jsou příspěvkové organizace krajů a obcí, které i po ukončení provozu DD3 mohou nadále poskytovat služby dětem v jiném režimu, a to jak služby zdravotní, včetně lůžkové zdravotní péče, tak služby sociální a služby sociálně-právní ochrany dětí, včetně služeb pobytových. Vyloučeno není ani nahrazení dosavadního DD3 provozováním školského zařízení pro výkon ústavní výchovy a jeho případná transformace na školskou právnickou osobu.
- VII. Možnosti navazující soudní úpravy poměrů dítěte, které bylo dřívějším rozhodnutím soudu umístěno do DD3, se odvíjí zejména od toho, zda provozovatel dosavadního DD3 (příspěvková organizace kraje nebo obce) bude mít po 1. 1. 2025 oprávnění k provozování některého typu pobytového zařízení pro děti a mládež, ve kterém může být vykonáváno rozhodnutí soudu o úpravě poměrů dítěte. Jedná se o následující typy pobytových zařízení:
 - i. **Domov pro osoby se zdravotním postižením** (dále jen „DOZP“) podle § 48 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.
 - ii. **Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc** (dále jen „ZDVOP“) podle § 42 a násl. zákona č. 359/1999 Sb., ve spojení s § 971 odst. 2 občanského zákoníku.
 - iii. **Školské zařízení pro výkon ústavní výchovy – dětský domov** (dále jen „DD“) podle § 12 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně

výchovné péči (dále jen „zákon č. 109/2002 Sb.“; v DD lze vykonávat předběžné opatření podle § 452 z.ř.s. nebo rozsudek o nařízení ústavní výchovy, naopak v něm nelze vykonávat výchovné opatření podle § 13a zákona č. 359/1999 Sb.

VIII.

U všech dětí, které byly rozhodnutím soudu umístěny do DD3, **je prioritou**, aby mohly být v součinnosti mezi soudem a všemi dotčenými orgány sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“) **předány do péče rodičů nebo jiných příbuzných či osob blízkých rodině a dítěti**. Není-li možné zajistit dítěti péči v jeho vlastní rodině, je snahou zprostředkovat těmto dětem vhodné náhradní rodinné prostředí ve formě pěstounské péče nebo osvojení. Teprve poslední variantou je zajištění péče o děti v některém pobytovém zařízení pro děti (DOZP, ZDVOP nebo DD).

- IX. Dětem, u kterých bude jejich zdravotní stav nadále vyžadovat poskytování zdravotních služeb ve formě lůžkové zdravotní péče (což je ostatně v současné době zákonná podmínka pro umístění dítěte v DD3) a potřebnou zdravotní péči jim nebude možné zajistit formou domácí péče nebo jiné péče ve vlastním sociálním prostředí pacienta², **bude nutné i po 1. 1. 2025 zajistit lůžkovou zdravotní péči na základě souhlasu zákonného zástupce** (rodič nebo poručník, včetně veřejného poručníka).

Hrozí-li nebezpečí z prodlení a vyjádření zákonného zástupce nezletilého pacienta (rodiče nebo poručníka) nelze opatřit bez zbytečného odkladu, náleží práva a povinnosti zákonného zástupce ve věci ne/udělení souhlasu s poskytnutím zdravotních služeb též pěstounovi nebo jiné pečující osobě, statutárnímu orgánu nebo jím pověřené osobě školského zařízení pro výkon ústavní výchovy, DOZP nebo ZDVOP, byla-li soudem nařízena ústavní výchova nebo jde-li o děti svěřené do péče tohoto zařízení na základě rozhodnutí soudu.³

² Viz § 10 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách.

³ Viz § 42 písm. b) zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách.

- X. U jednotlivých dětí, u kterých byla v DD3 soudem nařízena ústavní výchova, předběžné opatření podle § 452 z.ř.s. nebo výchovné opatření, přichází v úvahu zejména následující varianty budoucího uspořádání jejich poměrů:

1. Zrušení nebo zánik soudního rozhodnutí

- 1.1. Předběžné opatření podle § 452 z.ř.s., výchovné opatření soudu nebo rozsudek o nařízení ústavní výchovy dítěte v DD3 bude soudem zrušeno anebo zanikne uplynutím stanovené doby trvání v případě, že **péči o dítě může řádně zabezpečit alespoň jeden z rodičů nebo soudem jmenovaný poručník**. O zrušení předběžného opatření, výchovného opatření nebo rozsudku o nařízení ústavní výchovy může soud rozhodnout na návrh rodiče, na návrh místně příslušného OSPOD (obecního úřadu obce s rozšířenou působností) nebo i bez návrhu.
- 1.2. Zrušení nebo zánik soudního rozhodnutí přichází v úvahu i tehdy, zjistí-li soud způsobilost a připravenost zákonných zástupců dítěte zajistit potřebnou péči o dítě **prostřednictvím pobytových služeb poskytovaných na základě smlouvy** (nahrazení soudně nařízeného pobytu smluvním pobytem). Předpokladem takového dočasného řešení ovšem je, že zákonný zástupce dítěte
- projevuje o dítě opravdový zájem a udržuje s ním pravidelný osobní kontakt,
 - projevuje snahu uspořádat své osobní, sociální a rodinné poměry tak, aby mohl co nejdříve převzít dítě do své vlastní péče (alespoň částečně, např. s využitím sociální služby, např. denního či týdenního stacionáře),
 - nezanedbává výkon ostatních povinností a práv tvořících rodičovskou odpovědnost (péče o zdraví, vývoj a vzdělání dítěte, řádné zastupování dítěte, správa jeho jmění atd.).

Nutno připomenout, že k poskytování ochrany a pomoci dítěti na základě smlouvy s provozovatelem ZDVOP a k poskytování pobytové sociální služby DOZP dítěti do 15 let věku na základě smlouvy je nutné rozhodnutí místně příslušného OSPOD o **vydání souhlasu s poskytováním těchto smluvních pobytových služeb podle § 16b zákona č. 359/1999 Sb. OSPOD** (místně příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností) v řízení o vydání souhlasu posoudí, zda poskytnutí smluvní pobytové služby ZDVOP nebo DOZP je v nejlepším zájmu dítěte a zda skutečně není možné zajistit péči o dítě mimo pobytovou službu, tj. v rodině.

- 1.3. U dětí, jejichž zdravotní stav bude nezbytně vyžadovat poskytování lůžkové zdravotní péče (viz výše bod IX.), může i po zrušení nebo zániku rozhodnutí soudu pokračovat jejich hospitalizace ve zdravotnickém zařízení na základě souhlasu zákonného zástupce dítěte.

Lůžková zdravotní péče může být u těchto dětí zajišťována i stejným poskytovatelem zdravotních služeb, který byl dosud oprávněn k poskytování zdravotních služeb v DD3, pokud tento poskytovatel bude i po 1. 1. 2025 disponovat potřebným oprávněním k poskytování zdravotních služeb podle zákona o zdravotních službách (může jít zejména o oprávnění k poskytování léčebně rehabilitační péče a/nebo následné lůžkové péče nebo dlouhodobé lůžkové péče). Ani v takovém případě však zároveň není vyloučeno, že zákonný zástupce dítěte nebo jiná oprávněná osoba zvolí pro dítě jiného poskytovatele lůžkové zdravotní péče než provozovatele dosavadního DD3⁵ a že dítě bude na základě této volby přemístěno k hospitalizaci do jiného zdravotnického zařízení.

2. Nahrazení pobytu dítěte v DD3 jeho předáním do náhradní rodinné péče

Pokud se o osobu dítěte a jeho výchovu nemůže náležitě postarat ani jeden z rodičů nebo poručník, je třeba dítěti zajistit vhodnou formu náhradní rodinné péče. V závislosti na povaze a dočasnosti nebo naopak trvalosti překážek, které brání o dítě osobně pečovat rodičům nebo poručníkovi, přichází v úvahu nahrazení dosavadního rozhodnutí soudu o nařízení pobytu dítěte v DD3

- předběžným opatřením nebo rozsudkem soudu o svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu (§ 958 odst. 3 o. z. ve spojení s § 27a odst. 7 zákona č. 359/1999 Sb.),
- usnesením soudu o svěření dítěte do předpěstounské péče (§ 963 o. z.),
- rozsudkem soudu o svěření dítěte do pěstounské péče podle § 958 odst. 1 o. z. nebo péče jiné osoby podle § 953 o. z.,
- usnesením soudu o předání dítěte do péče budoucího osvojitele (§ 823 o. z.) nebo usnesením soudu o předání dítěte do péče před osvojením (§ 826 o. z.).

Kromě svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu, kterou mohou vykonávat pouze osoby vedené ve zvláštní evidenci krajského úřadu⁴, se ve všech ostatních případech může jednat jak o **svěření dítěte do nezprostředkované náhradní rodinné péče** (zejména svěření dítěte do péče některého z příbuzných nebo jiných osob blízkých dítěti), tak o **zprostředkované svěření dítěte do péče**

⁴ Viz § 27a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

pěstouna nebo osvojitele, který byl příslušným krajským úřadem vybrán z evidence osob vhodných stát se pěstouny nebo osvojiteli.

O svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu rozhoduje soud na návrh místně příslušného OSPOD (obecního úřadu obce s rozšířenou působností). O svěření dítěte do předpěstounské péče, pěstounské péče nebo péče jiné osoby rozhoduje soud na návrh zájemce o tuto péči nebo i bez návrhu. O předání dítěte do péče před osvojením rozhoduje soud na návrh budoucího osvojitele.

3. Pokračování ve výkonu rozhodnutí soudu u téhož poskytovatele pobytových služeb bez nutnosti změny soudního rozhodnutí

Tato varianta přichází v úvahu pouze za předpokladu, že

- a) tatáž právnická osoba (příspěvková organizace kraje nebo obce), která dosud provozovala DD3, má oprávnění k tomu, aby nejpozději od 1. 1. 2025 provozovala pobytové zařízení pro děti a mládež uvedené v bodě VII., ve kterém může být vykonáváno rozhodnutí soudu o úpravě poměrů dítěte (DOZP, ZDVOP, DD);
- b) nedochází ke změně IČ provozovatele zařízení a ke změně místa výkonu soudního rozhodnutí, tj. ke změně místa pobytu dítěte v ústavní výchově;
- c) pokračování ve výkonu rozhodnutí soudu není v rozporu s podmínkami poskytování služeb v konkrétním pobytovém zařízení, v němž má být rozhodnutí dále vykonáváno, zejména pokud jde o cílovou skupinu klientů DOZP, ZDVOP nebo DD (věk, zdravotní stav) a kapacitu zařízení.

Za splnění výše uvedených podmínek je možné po 1. 1. 2025 **pokračovat ve výkonu dříve vydaného rozhodnutí soudu o úpravě poměrů dítěte (viz bod IV.), kterým bylo nařízeno umístění dítěte v dosavadním DD3**, aniž by bylo nutné toto dříve vydané rozhodnutí měnit nebo nahrazovat novým. Je nicméně žádoucí, aby byl místně příslušný opatrovnícký soud o této skutečnosti vždy předem informován ze strany dotčeného provozovatele pobytového zařízení i ze strany místně příslušného OSPOD. Není totiž vyloučeno, že soud bude i v takové situaci považovat za vhodnější jiné řešení (rozhodnutí o zrušení nebo změně dříve vydaného rozhodnutí).

4. Přemístění dítěte z dosavadního DD3 do jiného pobytového zařízení pro děti a mládež

Poslední variantou je vydání rozhodnutí soudu o tom, že se dříve vydané rozhodnutí o úpravě poměru dítěte (viz bod IV.) mění tak, že se dítě přemísťuje z DD3 do jiného vhodného pobytového zařízení pro děti a mládež, ve kterém může být rozhodnutí soudu vykonáváno (viz bod VII. – DOZP, ZDVOP, DD). Tato varianta je subsidiárně přípustná v případě, že není možné zrušení (zánik) rozhodnutí soudu o úpravě poměrů dítěte, předání dítěte do náhradní rodinné péče ani ponechání u téhož poskytovatele pobytových služeb (provozovatele dosavadního DD3).

O přemístění dítěte do péče jiného určeného pobytového zařízení pro děti a mládež může soud rozhodnout na návrh místně příslušného OSPOD nebo i bez návrhu. Rozhodnutí o předání dítěte je nutné vydat tak, aby vykonatelné nejpozději 31. 12. 2024. **To platí i pro ostatní shora nastíněná řešení pod body 1. a 2.**

Rozdělovník:

- všechny krajské úřady, oddělení sociálně-právní ochrany dětí
- všechny obecní úřady obcí s rozšířenou působností, oddělení sociálně-právní ochrany dětí

